

DADES SOBRE LES CAMPANES DE MONTBLANC

José SÁNCHEZ REAL

Com a preparació d'un treball monogràfic sobre les campanes de Montblanc, i a banda del tema que proposarem ara fa uns anys sobre *el arte de los fundidores locales de campanas*, per si algun estudiós volia treballar-lo, presentem, ara en aquest article diverses dades relacionades amb les campanes, algunes de les quals ja han estat publicades¹.

La primera notícia que té Montblanc sobre campanes la dóna la pròpia campana de les hores, la qual, no fa gaire, fou baixada de l'espadanya de maó per ser col·locada al campanar.

Fosa l'any 1510, la seva antiguitat li dóna una vàlua extraordinària car són poques les campanes de principis del segle XVI que es conserven a Espanya; a més, per a Montblanc és un document excepcional ja que presenta en la seva superfície, diverses vegades reproduïda, l'empremta directa més antiga que es coneix del segell de la Vila i els noms dels còsols en aquella data.

No s'hi troba cap referència a l'artista fonedor; només l'estudi dels caràcters emprats, dels motius ornamentals i de les figures amb què es decora, permetran obtenir-ne algun indici.

Hem d'esperar fins a 1633 per trobar als arxius la primera dada

1.- «Diario Español», *Las campanas de Montblanc* I, II i III, dels dies 27 d'agost, 30 d'agost i 2 de setembre de 1980.

que faci referència a les campanes de Montblanc. El 15 de febrer, l'arquebisbe autoritzà la benedicció d'una campana de l'església de Montblanc².

Sembla que la destrossa patida per Montblanc a la Guerra dels Segadors no afectà massa les campanes. Se salvaren les dues abans esmentades (potser perquè fins no fa gaire han estat poc accessibles als incontrolats i improvisats destructors) i alguna més, ja que al *Llibre de Visites* servat a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria es diu (24 Octubre 1672) que al campanar de l'església hi havia cinc campanes bones, la qual cosa sembla indicar que n'hi havia alguna més, trencada. Com que al campanar hi ha set forats, n'hi podia haver hagut dues d'inútils.

Una de les campanes bones devia ser la fosa l'any anterior, 1671, per l'artista Baltasar de la Mier, de Cantàbria. Hi cap la possibilitat que el cognom fos el nom del lloc de procedència, aleshores es podria identificar Mier amb la població Miera de la província de Santander.

Aquest artista treballà el mateix any a la Selva del Camp, car a l'església de Sant Rafel es conservava, l'any 1924, una campana dedicada a sant Rafel i santa Teresa, on, amb data de 1671, es llegia la següent inscripció:

«BALTASAR DE LA MIER ME FECIT»

El contracte es signà el 20 de juliol de 1671³ pels cònsols de Montblanc: Onofre Capdevila, Maties Calaf (amb l'absència de Francesc Torroella). La Vila es comprometé a donar-li allotjament gratuït i tot el que li calgués per fondre la campana, en aquell moment trencada. Pel seu treball, un cop acabat, se li donarien tres dobles. Ell, per la seva banda, quedava obligat a lliurar-los-la passats quaranta dies.

A principis del segle XVIII es trencà la campana major o Seny Gros. Els cònsols contractaren, el 6 d'abril de 1702, Pere de Fontperrós, mestre campaner d'Arnero (Santander)⁴. Aquest demanà una casa per residir, menjar per a ell i palla per als cavalls. A més, sol·licità tot el material i mà d'obra necessària. En detallar-se el material es citen: sagí, cera, cànem, filferro i ous, materials la funció dels quals ja aclarírem a *Fundición de una campana en 1405*⁵.

2.- Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, Reg. Neg. 15. Fol. 399

3.- Apèndix Documental. Document I.

4.- Apèndix Documental. Document II.

5.- J. SANCHEZ REAL, *Fundición de una campana en 1405*, Universitat de València, 1982. 124 pàgs.

La nova campana havia d'ésser idèntica a la trencada, o més gran si era possible. L'havia de lliurar abans de dos mesos, i garantia el seu treball per dos anys.

El preu del treball es fixà en setze dobles d'or, a pagar en dues meitats, un cop entregada: la primera el mes de setembre, i la segona a finals de novembre.

A mitjans de segle es trencà novament la campana major. En 1753, els regidors de Montblanc en contractaren la fundició al mestre Ventura Mansana, de Tolba (Osca)⁶.

Aquesta vegada l'Ajuntament només es comprometé a pagar les despeses majors de la fundició de la campana i, en el contracte, no es parlà de l'allotjament ni de manutenció.

Al rebre la campana, si l'obra era conforme se li pagarien vint-i-cinc dobles d'or.

L'any 1793 es refé de nou la campana major. Al núm. 1 de la revista «El Seny Gros» de Montblanc, del 7 d'abril de 1924, es descriu així la campana, que encara es conservava.

«És una superba campana, la que dóna nom al nostre humil periòdic. Té, de boca, 140 centímetres i, d'alçada, altres 140. Malgrat aquestes proporcions iguals, l'aspecte de la campana és airós i gentil. A la vista, sembla molt més alta que ampla.

S'hi van lluir, al fer-la. A la part superior, hi ha gravada la imatge de la Mare de Déu de la Serra, amb una serra com escut. A sota, el nom «Plebà lo Rnt Ioseph Montaner». Tres medallons gravats, després: el del mitj, més gros, conté la Sagrada Família, la tradicional, St. Josep i el Noi Jesús treballant i la Mare de Déu, al pòrtic, filant. L'altre, el de la dreta, és Sant Miquel i el de l'esquerra St. Sebastià, dos sants d'invocació lluitadora i jovenívola. Hi ha, encabat, aquesta llegenda:

SE FEV LA PNT. CAMPANA LO ANY 1793 ESSENT TINENT DE CORREGIDOR, LO SR. D. IGNAZI CASTEL·LVI REGIDORS LOS MGCHS. SRS. IOSEPH BELLVER Y PUJOL, CDA, HAT. DE BARNA., JERONI ALBA I DE FORASTER, FRANCISCO MOLINS Y AMOROS; FELIP BAZIL, FRANCISCO SABATE Y AMOROS Y JOAN GUASCH.

Davall aquesta llegenda hi va la imatge jacent de Sant Francesc Xavier.

Tot voltant de la campana, hi ha gravats els noms: »Mater Dei, St. Ioseph, St. Masià, St. Ioan Baptista, St. Francisco Xavier, St. Miquel, St. Sebastià, St. Iordi ora pro nobis«.

I, a la part inferior: »De Calaf me fev Adiutori Mestres«»

El fonedor Adiutori Mestre de Calaf és un dels membres de la família Mestres que, al llarg del segle XVIII i principis del XIX, ompliren molts dels forats dels campanars tarragonins.

Un dels Mestres, aquest però amb obrador establert a Reus, fou el fonedor, l'any 1814, de la campana anomenada «Pa i nous», costejada mitjançant subscripció popular.

FOU FETA AL MES DE MAIG DEL ANY 1814 A EXPENSAS DE MOLS DEVOTS DE ESTA VILA.

Presenta un medalló amb la figura d'un Sant Jaume a cavall i la inscripció:

M. FECIT JAVME MESTRES CAMAPANER DE REUS

Les dues campanes citades al principi (la de les hores i la dels quarts) i la darrera de 1814 són les úniques que han arribat als nostres dies.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1

Montblanc, 20 de juliol de 1671

Contracte per a la fundició d'una campana, subscript pels cònsols de Montblanc i l'artista Baltasar de la Mier.

Los magnífichs Onofre Capdevila, Matias Calaf, consols en lo any present y corrent de la vila de Montblanc iunt ab Francesch Torroella en lo present acte absent en dit nom donem a Baltasar de la Mier artifice de fer campanas, natural de la provincia de Cantabria, present, lo fer y fabricar una campana que de present està rompuda y aquella feta y acabada haze de ser judicada per personas expertas la qual tingue de fer y acabar per tot lo mes de agost vinent ab pacte que tingue de fondrer lo matall se li donarà a de part.

Item dits magnífichs consols li prometen donar tot lo necessari pera fer la dita campana quant a la primera fabrica y no mes, y de donarli posada franca, donantli per tot salari o treball tres dobles en or o lo valor de elles ab moneda corrent lo dia de la paga, les quals tres dobles li prometen donar feta y acabada dita campana sens dilació ab obligació dels bens de dita Universitat mobles e immobles.

E lo dit Baltasar de la Mier present convé y en bona fe promet de fer y fabricar dita campana per lo preu sobredit y de tenir y observar lo desobre pactat sens dilació.

E per ço attendrer, ne obligue tots los bens mobles e immobles e ab totes renunciacions e renunciació de propri fur e submissió de qualsevol cort e així dits magnífichs consols de una y dit Baltasar de la Mier de altra o firmen y juren.

Testes sunt nobilis don Ignasius de Castellvi et Pons et Isidrus Claver pharmacopulos ville Montblanc.

Manual Notarial de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Montblanc (1671) fol. 197 v. 198.

2

Montblanc, 6 d'abril de 1702

Contracte per a la fundició de la campana major, firmat pels cònsols i el mestre campaner Pere de Fontperosa.

Pedro de Fontperosa, mestre campaner del lloch de Arnero, archebisbat de Burgos:

Per firma valida y solemne stipulació en virtut del jurament avall scrit convé y en bona fe promet als magnífichs Joseph Montaner y Alba, Joan Fenya y Francisco Vergonyos, en lo any present y corrent consols de la vila de Montblanc presente, que farà y fabricarà de nou la campana major de la present vila dita lo seny gros ab los pactes y condicions següents:

1. Primo promet fer y fabricar de nou la dita campana a satisfacció dels magnífichs consols y savi concell, y si la errava una o mes vegades per sa culpa promet tornarla a fondrer y fer fins estiga a satisfacció de dits señors.

2. Item vol que se li haje de donar tots los materials se hauran menester pera fer y fondrer dita campana y pera baixarla del puesto a hont està, com són: llenya, carbó, seu, sera, cànem, fil de ferro, ous, manobres, y lo demes que se haurà de menester.

3. Item que se li haja de donar una casa per habitar y que en ella li amanesca lo menjar i li donen lloc pera dormir y palla per las cavalcaduras.

4. Item promet que farà la dita campana ab lo modo y forma dalt dits per lo treball de fer la qual se li han de donar y pagar efectivament setse dobles moneda Barcelona pagadoras ab esta forma, ço és, la meytat per tot lo mes de setembre primer vinent y la altra meytat per lo día de sant Andreu també prop vinent.

5. Item que tot lo fil de ferro que ell posarà del seu, si ni posa, se li haja de pagar conforme lo preu corrent.

6. Item que a bon compte de la primera paga se li haje de donar o fer donar carn en la carniceria a talla, y lo demes que haja menester per son sustentament mentres durarà la fabrica de dita campana.

7. Item promet fer y fabricar la dita campana del mateix modo y de la mateixa grandaria que està vuy, y mes si mes podrà ser segons art, y que la donarà acabada dins lo space de un mes y mitg poch mes o menos contador del die present en avant, y que feta que estiga la assegurarà per part sua eo per falta sua lo temps de dos anys, ab dits magnífichs consols li hajen de donar los ingredients y materials sobre continguts, y per la manufatura y son treball las ditas setse dobles lo que promet attendrer y guardar sens dilació e ab salari de procurador acostumat ab obligació de tots sos bens mobles e immobles ab totas renunciacions e renuncia de propri for e submicio de qualsevol cort an scriptura de ters y obligació de sa persona y bens ab constitució de pdor. y ab jurament.

Testes sunt Anthonius Escarius pharmacopola et Anthonius Perez lignifaber villae de Montblanch.

Manuel Notarial de Salvador Alba. 24.3555 (1702) fols. 53-55. Arxiu Històric de Tarragona.

3

Montblanc, 15 d'abril de 1753

Contracte per fer la campana major de l'església parroquial de Montblanc, convingut entre Ventura Mansana, mestre campaner de Tolba.

Ventura Mansana, mestre campaner de la vila de Tolba, bisbat de Lleyda y regne de Aragó, per firma, valida y solemne stipulació en virtut del jurament avall escrit:

De son grat y certa sciencia y en bona fe promet als magnífichs Joseph

Bellever y Pujol, Geronim Alba notari avall escrit, Francisco Molins, Phelip Basil, Francisco Sabater y Joan Guasch major, regidors de la present vila de Montblanc, archebisbat de Tarragona, assi presents, que farà y fabricarà la campana major de la parroquial iglesia de dita present vila, ab los pactes emper següents:

Primo ab pacte que dits regidors no tindran obligacio de donarli diner algun fins a finida la obra y aquella a satisfactio del Ajuntament.

Item ab pacte que dit Ajuntament sols tindrà obligació de donarli la gent se necessitia per la obra, fusta, mestre de cases, cordas, rajoles, llenya y carbó y no cosa de menuderies y axis ab dits pactes y no sens ells los dits señors regidors donan lo sobre dit preu fet al expressat Ventura Mansana per lo preu de vint y sinch doblas antigas pagadoras luego de finida y aprobada dita obra.

E lo dit Ventura mansana accepta lo dit preu fet ab los sobredits pactes y no sens aquells y conve y en bona fe promet las sobredites cosas atendre y cumplir, tenir y observar en quant tot lo que a ell toca cumplir sens dilacio ni escusa alguna ab lo acostumat salari de procurador y ab esmena de totas missions, danys y gastos y per major seguretat de ditas cosas ne dona en fiança a Agusti Novel de dita vila de Tolba present y acceptant lo qual accepte lo càrrech de fiança y conve y en bona fe promet que tant ab dit son proc. com sens ell serà tingut y obligat a tot lo per aquell promes y pactat.

E mes avant tant principal com fermança prometen no firmar de dret sots pena de cinquanta sous, la qual graciosament se imposan y volen sie executada tantas vegades per ells serà comesa, e per ço atendre y cumplir tan principal com fermança ne obligan tots y sengles bens seus y de quiscu de ells a solas, mobles e immobles, hagut y per haver, renunciant quant en aço al benefici de novas constitucions divididoras accions, carta de divo Adriano, y consuetuts de Barcelona, que parla de dos o molts, que insolidum se obligan y a tot altre dret y lley que valer y ajudar los pogués. Y aixi mateix la dita fiança, renuncia a la lley y dret que diu y disposa que primer sia convingut lo principal que la fiança, metentse ells y sos bens y de quiscu de ells a solas al fur de qualsevol curia secular tant solament ab facultat de variar lo judici una o més vegades.

E mes avant tant principal com fermança ne fan y firman escriptura de ters en los llibres dels terços de las corts dels ilustres señors corregidors de la ciutat de B^a, Tarragona, vila de Montblanch y altres del present principat de Catalunya obligan y per aço ses persones y bens y per haver, segons lo privilegi rigor y observancia de dita escriptura de ters.

Y per quant se troban ausents de ditas corts, menos de la pnt vila de Montblanch, per la qual cosa no poden firmar personalment la dita escriptura de ters, fiat cum constitutione procuratorum largi iuxta stilum notarii infri.

E los dits magnífichs señors regidors dessobre anomenats en dit nom acceptan primerament la promesa a ells y a la universitat de dita present vila feta per lo sobre anomenat Ventura Mansana y convenen y en bona fe prometen de cumplir, y observar tot lo promes y pactat en los sobredits pactes en quant a ells toca y de pagarli la quantitat de vint y sinch dobles antigas que

es lo preu a que està concertat dita obra, en lo modo y forma dessorre expresat sens dilació ni excusa alguna ab salari de procurador acostumat y ab obligació de tots los bens, reddits y amonestaments de dita universitat, mobles e immobles, ab totes clausulas y renunciacions solitas y necessarias y en semblants cosas acostumadas y ab jurament.

Lo qual acte fonch fet en la vila de Montblanch, archebisbat de Tarragona als quinse dies del mes de abril any de la Nativitat del Señor de mil set-cents cinquanta tres, presents per testimoni Jaume Tarragó sabater y Pere Givernat pages, tots de la present vila de Montblanch.

Per dit otorgant firmo Jaume Tarrago testimoni.

Passó anti mi Geronimo Alba notario, p.q. afirmo conocer a dicho otorgante.

Manual Notarial de Jerónimo Alba (1753) fol. 39v-40v. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Montblanc.